

Neskutečně lilo a špatně se dýchalo. V těžkých kapkách na sklech mikrobusu se odrážel celý svět. Lidičky s věthí na kolech, pěšky. Spěchající s deštníky nebo s velkými zelenými listy nad hlavou. Žebráci, děti, ženy TAMILŮ, SINHÁLCŮ a MUSLIMŮ. V jedné kapce na skle se jak ve vypouklém zrcadle na křižovatkách objevil pitoreskně zdeformovaný slon. Smrad benzínu přerušovala jen omamná vůně koření, hniloby, všudypřítomných vonných tyčinek, moře a zeleně po dešti. Nasládlý kořeněný parfém, který byl jiný než jakým voněla ulice v MEXICO CITY, zahrada v japonském KJÓTU, malajská tržnice či čínská čtvrť v NEW YORKU.

Byla to vůně moře z modrých lagun se siluetami palmových hájů za rozbřesku, hluboké džungle okolo MAYANGANY v deltě široké MAHATVELI GANGY, kam chodili pít leopardi a jejich lovci z doby kamenné. Vůně čaje na drsných úbočích sráznatých hor NUWARA ELIJA. Vůně trávy rozsáhlých stepí, plných stád vodních buvolů a bíle tečkovaných jelenů, se kterými závodil v korunách božských stromů jen svobodný vítr. Byla to vůně koření ze studeného a válkou poznamenaného JAPANÉ. Vůně prachu ze sluncem pozlacených a rozteklých zrněk písku v pouštích severovýchodu. Tak mi voněl

RÁJ S VŮNÍ KRVE – CEJLON

V ruce držím polodrahokam. Dal mi ho jeden mnich v oranžové buddhistické tóře. Točím s tím rubínem v ruce, na plotně hvízdá konvice s vodou na čaj a já si teprve teď, uprostřed chladu tady, začínám vybavovat teplé paprsky jednoho z ostrovů Indického oceánu, na kterém jsem našel ráj, čas, klid a málem i smrt...

Bosý jsem poskakoval po rozpálené cestě jako pětiletý kluk, co hraje s partou u nás skákajícího panáka. Začal jsem přemýšlet, jestli je normální jít si v poledne koupit zaprášenou láhev koly, abych pak jen doplnil tekutiny během cesty ke krámku. Pak jsem zvedl hlavu a uviděl sinhálského muže za pultem, s hlavou ležerně v rukách, ženu v sári ze stánku odnaproti a mnicha s vyholenou hlavou jak mě všichni schovaní ve stínu s údivem pozorují: pošetilý Evropan se zpoceným čelem a splepenými vlasy hopká jak zmrzačený pes liduprázdnou prašnou ulicí.

Mnich se lehce usmál. Jinak než všichni ti plážoví hoši „beach boys“, kteří se k vám, když vyjdete z hotelového trávníku na rozpálenou pláž, okamžitě nenu-

RÁJ S

VŮNÍ KRVE

NAPSAL A VYFOTOGRAFOVAL NA MATERIÁL **FUJI**

JOSEF FORMÁNEK

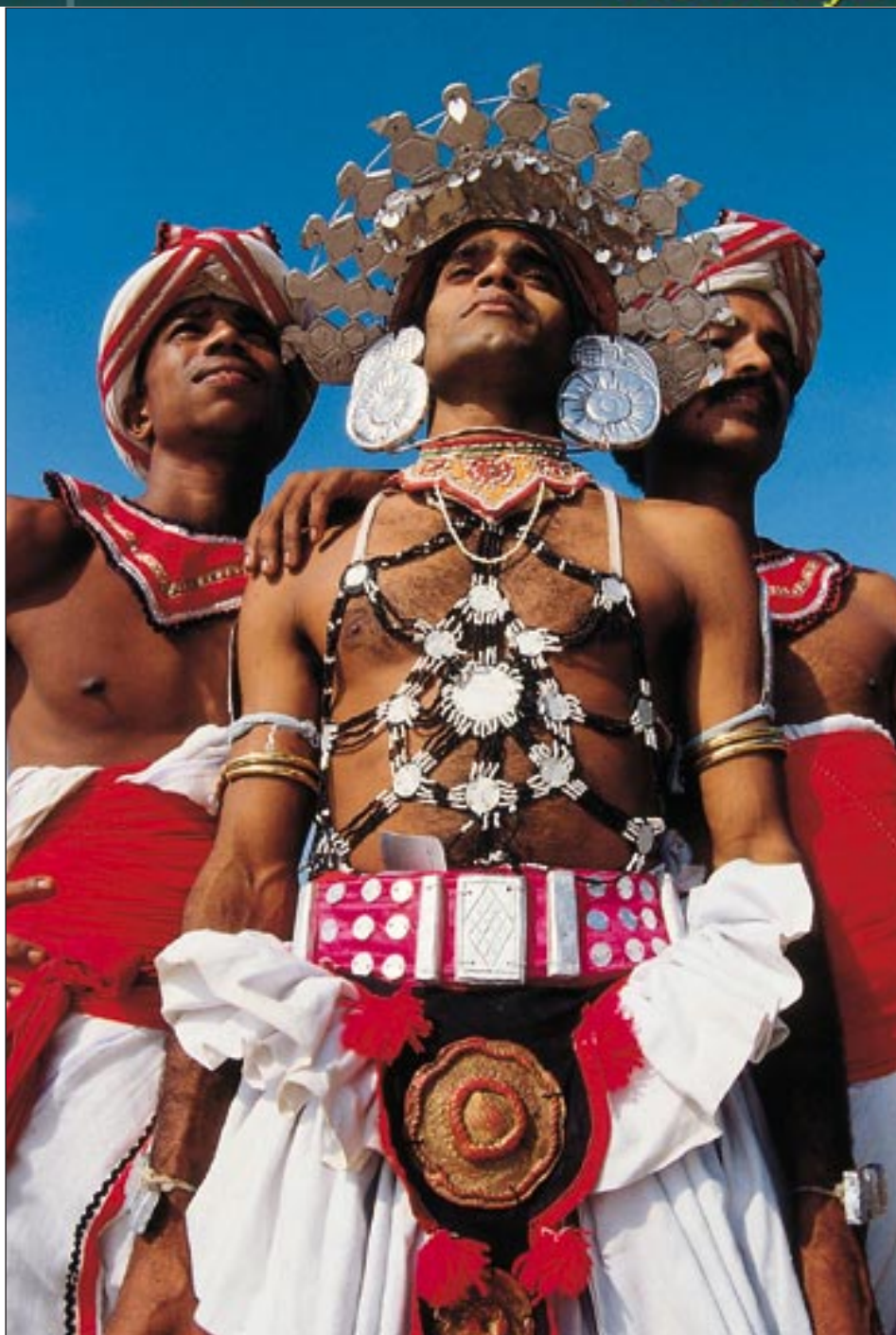

ceně připojí, aby vám vnutili, prodali všechno a nic – obstarali ten nejzajímavější, nejlevnější výlet po Black river, do džungle či savan národních parků, na starobylé památky, sehnali vzácné mušle, zprostředkovali schůzku se svou sestrou...

V úsměvu mnicha nebyla touha vydělat, ale vědět. Odkud jsem, kam jdu a proč jsem tady. Usmál jsem se taky. Na oplátku se otočil a pohybem hlavy mi ukázal „svůj“ TEMPL, stojící na malém pahorku. Cupital jsem za jeho vyzáblými čokoládovými lýtky, která začínala pod oranžovou mnišskou tórou a končila v sešmajdaných šlapkách z kůže. Palmy lemované bíle natřenými schody neposkytovaly žádný stín. Až nad samotnou kopuli buddhistické svatyně se klenula mohutná klenba Buddhova stromu, která poskytovala milosrdný chládek. Dokonce se tady na pahorku proháněl i vlhký vítr, rozdáváný od blízkých mořských vln a rozčechrával zelené lístky a barevné praporky navěšené na stromě. Prý se pod ním stal zázrak a místní lidé tu podle zvyku postavili tento svatostánek, říká Buddhův služebník Mahatvera Sírí.

SINHÁLCI A BUDDHISMUS

To se musí po celé Sri Lance dít skoro každý den zázraky, uštěpačně si pomyslim, neboť jestli má něčeho tento ostrov mimo drahého kamení, koření, čaje a tropických plodů hodně – tak to jsou náboženské kempeličky. A hned několikere víry. Hinduistické temply, křesťan-

ské kostely, muslimské minarety a hlavně buddhistické kláštery. Těch je nejvíc, protože 74 % obyvatelstva tvoří indoárijsí Sinhálci, kteří jsou z více jak 90 % buddhisté takzvané Theravádské školy (*ostatní Sinhálci se obrátili ke katolicismu, islámu či hinduismu*). A tak na celém ostrově, kromě Severní provincie a Severovýchodního pobřeží (*kteřé je domovem drávidských Tamilů, vyznávajících hinduismus*), převládají Sinhálci a buddhismus. Ale jak jsem se měl vzápětí přesvědčit, náboženství určitě nebylo to, co proti sobě postavilo do krvavého a zákeřného etnického konfliktu Sinhálce a Tamily.

„Co to je?“ zeptal jsem se co nejvíce udiveně. Zavrtěl nechápavě hlavou. Nerozumí snad mé hrozné angličtině nebo je to tu normální – v chrámu své víry mít bohy druhé strany etnického konfliktu v této zemi?

KATARAGAMA VÁS VYVEDE Z OHNĚ

Je tedy fakt, že jeden bůh je jenom jeden, při vši úctě k velikosti Buddhova učení. Ale mít bohy dva, čtyři nebo dokonce šest? Jo, to je fakt asi o něčem jiném.

A to podle mě Sinhálce štválo už před dvěma tisíci lety, když na tehdejší ostrov Araby zvaný SERENDIB (*šťastně objevený*) poprvé přišli Tamilové. Nějakých šest tisíc let po Sinhálcích si na tenhle smaragdový ostrov přijdou cizinci a pink – mají hned bohů několik. Když vyplouvají na moře, pomodlí se k jednomu, když mají problém v rodině tak prosí druhého, když se schyluje k válce, obětují květiny dalšímu...

A tak, jak mi vysvětlil Sírí, ani ortodoxní buddhista v těžkých chvílích neprosí jen Budhu, ale pro síchr i hinduistické bohy. Třeba takového Skandu. No a navíc, taková hinduistická událost je přece jenom barvitější, parádnější – je toho tam prostě víc pro oči. Sem tam si někdo při slavnosti Kataragama zavěsí takových osm zelených citronů na provázcích za ostré bodce, které si zapichá do kůže na zádech nebo si probodne kvůli svému očištění stříbrnými jehlicemi tváře. Celá slavnost hučí frenetickými výkřiky

Před vchodem do svatyně mě Mahatvera Sírí vyzval, abych si svlékl boty a ponožky a při vstupu do chrámu se lehce uklonil Buddhovi v životní velikosti, u jehož nohou leželo asi šest bílých obětovaných květů. Barevností a leskem socha trochu připomínala narostlého trpaslíka z našich zahrádek. Ale ne, ten jeho blažený výraz ho prozradil. Uznale jsem pokýval hlavou. Sírí toho využil, aby se pochlubil dalšími zákoutími chrámu. Užasl jsem. Schovaná za plentou, kterou mi ten přívětivý mnich odhrnul, seděla stejně barevná, ale zle pohlížející hinduistická socha s několika rukama.

„haró-haró“, nad které se občas do výšek vyšplhá hysterický výkřik šťastlivce v extázi... Nocí probleskávají plameny ohnišť, louče z palmového listí hoří zvláště magickým fialovočerveným plamenem, který osvětluje pitoreskně pokroucené křoviny s bělostnými, omamně vonícími květy... Lze se vůbec divit Sinhálům, že některé hinduistické bohy přijali za své? Že se účastní masochistického probo-

Ale ne! Jakmile se dotkne žhnoucího běhounu, vystříkne zpod jeho bosých chodidel gejzír ohnivých záblesků a miniaturních ohňostrojů jisker, které na chvíli osvětlí jeho tvář. Není to obličej přízraku. Ale ani normálního, spokojeného muže. Do jeho tváří na chvíli vstoupil Skanda nebo Kataragama, chcete-li. Obě jména pro jednoho boha války. Jemu se nemohou nosit normální květinové oběti, ale ty

všudypřítomné, vodou nacucané, marnotratně bohaté vegetace. Ta vůně vám stoupá do nosu... Během pár minut je slunce na obloze, kde nesmlouvavě despoticky zruší romantiku červánků a rozsvítí do úžasných barev svět okolo. Chlad během pár sekund vystřídá vlhké vedro. Den je tu. Ten dnešní má na svou vládu jen dvanáct hodin. A tak velmi intenzivně předvádí co umí. Liják – krátký, ale doslova

SLOŽITÉ A DÉLE TRVAJÍCÍ NÁMLUVY PŘEDCHÁZÍ PÁŘENÍ SLONŮ. SAMEC SAMICI NEJDŘÍVE HONÍ, PAK NA NÍ NÁZNAMOVĚ ÚTOČÍ, KLADE CHOBOT NA JEJÍ HŘBET, OČICHÁVÁ JEJÍ POHLAVNÍ ORGÁNY A TEPRVE TĚSNĚ PŘED PÁŘENÍM SE OBA ZASTAVÍ. VLASTNÍ KOPULACE TRVÁ POUHÝCH 40 SEKUND AŽ 2 MINUTY A OBVYKLE SE OPAKUJE V 10-20MINUTOVÝCH INTERVALECH.

dávání a chození v ohni? Vždyť ohnivě kultury v každém vzbuzují silné atavismy našich předků z úsvitu doby kamenné, které oheň ohřál, upekl kořist, ochránil před divou zvěří, a zároveň strašil svou silou a schopností zabíjet. Skutečný božský posel z nebes, kterého lidstvu v ohromném dunění přinesl na zem blesk.

A teď zkuste přimhouřit oči, protože v té tmě vlhké tropické noci vám sálající žár a do ruda rozžhavené uhlíky ohnivého koberce (*tak dvakrát šest metrů*) doslova bodají do zorníček. V tichu, které se najednou rozhostilo a jež přerušuje jen občasné zavytí psa, slyšíte praskat jenom oheň. Ticho. DUM TUM TU, DUM TU, DUM TUM TU!!! – se najednou rozvíří s přímo bengálským hlukem velké bubny. Polonazi bubeníci – jen v červených širokých kalhotách a s bílými turbany nad sveřepými obličejí zaniceně plácají z obou stran do napnutých kůží. Víření vrcholí. A pak to přijde: Přes nevelké prostranství vpluje do řezavých uhlíků spíš stín přízraku nebo aspoň jeho silueta.

mocnější: obětiny vlastního strachu...

Pokud však uvěříte a vaše mysl je čistá, nemáte se čeho bát. Stačí věřit a Kataragama vás z ohně vyvede.

Ten večer jsem pak skutečně šel za jedním z prvních „vyvedených chodců“ a poprosil ho, aby mi ukázal chodidla. Jejich kůže nebyla vůbec sežehnutá, jen trochu zašpiněná od popela...

SLONÍ MILOVÁNÍ

Panování noci končí tady kousek od rovníku tak náhle, jako byla minulý podvečer nastolena. Příchod nového dne nad ostrovem ohlásí krátkým, ale bouřlivým fortissimem nevychovaní zástupci čtyřstadvaceti druhů zdejší ptačí říše. Rudý míč nejdříve do nachova zbarví moře, z palem udělá zlatavé siluety vrhající dlouhé stíny. Odpočatý, chladivý vzduch se začne ohřívát, před očima se viditelně tetelit a stoupat s kořeněnou vůní

protržený. Duhu – ne jednu, hned pět. Pařák, který je mezi jedenáctou a druhou vražedný. Jen bláznivý Evropan či Američan v těch dramatických okamžicích chodí po tisíciletých památkách třeba v POLONARUVĚ nebo po skalních kresbách v SIGIRIJI. Jinak všichni stálí dvounozí či čtyřnozí obyvatelé Cejlonu se v té době stahují do stínu. Jen několikátunovým těžkooděncům zřejmě to horko nevadí. Jen si za těch největších veder chobotem poprašují záda načervenalou půdou.

Sloni mě vůbec na Srí Lance fascinovali. S jakou bohorovností se proplétali silničním provozem či nevzrušeně na pokyny Mahauta nesly pod stočeným chobotem otep malých stromků či kvádr stavebního kamene. Rád jsem využil možnosti navštívit takovou sloní farmu, kde se shromažďovali mladí sloni odchycení v divočině, aby se vycvičili pro těžkou práci a zvykli si na lidské povely. Cestou mě Chit-rasiri De Silva přesvědčoval, že ochoť slona není zas až tak těžké, jak by se mohlo vzhledem k veli-

ÚÁ, ÚÁ, ÚÁ, ÚÁ.“ V zádech mi proběhne mrazení.

Dole v řece se už víří voda od slonů, co odskakují z cesty původci tohoto běsnění. Celé stádo se dává do pohybu. Skoro letím, po kamenech dolů, abych tomu byl co nejbližší. Malá, asi dvoumetrová slonice prchá před minimálně jeden a půl násobně větším samcem a piští u toho jako velká pětítunová myš. Je to prosebné volání o pomoc, plné strachu. Tak velkého, že slonice za směšně houpavého klusu mohutně kálí a močí. Řeka se barví žlutozelenými skvrnami. Toto drama nemá dlouhého trvání, protože říčící slon se vztyčeným

kosti zvířete zdát: „Když ho dobře krmíte a občas mu dáte cukr, během tří až čtyř měsíců změkne, sire. Samozřejmě záleží i na jeho povaze. Jsou mezi nimi vzteklouni i totální flegmatici. A naučí se do roka všechno to, na co by měl správný slon a svého mahauta slyšet. Dokonce se naučí, že když se odklepne polední tříhodinová přestávka, nemusí dělat a nepohne s nimi nic a nikdo. Reagují až na další gong, ale musí se odbít přesně po třech hodinách. Oni snad mají v sobě budík.“

Ale to už jsme v ospalém městečku, kde by mělo být ono shromaždiště slonů. Řidič mě vede prašnou cestou k nějaké řece. Tam

**KOBRA INDICKÁ
(NAJA NAJA)
STEJNĚ JAKO
OSTATNÍ HADI
NESLYŠÍ A PŘI
„TANCI“ REAGUJE
JEN NA POHYB
PÍŠTALY ČI
RUKY FAKÍRA.**

dole se nevzrušeně roční asi padesátka slonů – neuvěřitelný pohled. Až teď vidím na okraji řeky dva mahauty s ostrými bodci pro případ, že by se nějaký slon pokusil utéci. Jako u vytržení sestupují po skalnatém úbočí dolů k té neuvěřitelné skupince. S loveckou vášní a třesoucima se rukama se

ujišťují, jestli mám založené všechny filmy. Chitrasiri De Silva se jen hrdě usmívá: „Říkal jsem Vám, sire, že to bude VERY NICE.“ Oba sebou v zápětí trhne. Jako blesk proletí údolím nelidský, hluboký rykot. S hromovým duněním se nese nad řekou chraptivé: „ÚÁ,

chobotem svou vyvolenou brzy dostihne. Až teď vidím, jak se mu dole pohupuje veliký esovitý pyj, který měří asi tak půl metru a jak se později z knih dozvim, vážící minimálně 20 kilogramů.

Ohromeně sleduji, jak se celé to mužství krotí a svíjí. Má totiž, co většina savců postrádá – více než sto svalů, které si pomůžou najít cestu k vytouženému otvoru, kterým se rodí život. Na chvíli se slon zastavil s chobotem přehozeným přes její záda. Jakoby oba zkameněli a oněměli. Jen ten veliký černý had se nešťastně zmítá ve vzduchu. Sloní býk sebou ale z ničeho nic trhne a zatroubí. Vypadá jako jeho drezurovaný kolega v cirkuse, který si chce sednout. Se zadníma pokrčenýma nohama klesne vši vahou na hřbet slonice. Ta trochu s vyděšeným zatroubením podklesne a býk asi 40 sekund pohybuje pánví v rytmu samby. Pak

opět zatroubí. Ale už jinak. S uvolněním. Had našel, co chtěl. Celé milování se za chroptění samce asi šestkrát opakuje. Překvapeně se otočím na Chitrasiriho De Silvu. Jako správný Sinhálec se zazubí: „*To je dobré, moc dobré, že se to povedlo, sire. Boží vás mají rádi. Tady na Srí Lance to je považováno za moc dobré znamení. Přináší to štěstí.*“

Než nastoupíme do auta, dává mi Chitrasiri De Silva adresu, abych mu poslal fotografii, aby mu to prý věřili. Bavíme se o tom aktu sloní lásky, pak ještě celé dvě hodiny v autě. Na Srí Lance jsou sloní vděčné konverzační téma. A tak po-

učení, to mohu prozradit i vám. Až jednou na asijském kontinentu narazíte na slona, kterému mezi očima a boltci vytéká z jedné skoro neviditelné žlázy něco jako tekutý olej na opalování, jděte mu z cesty. Je v říji a schopný vás rozšlapat, jak se to prý stalo i několika mahautům, kteří je zapomněli na tuto dobu uvázat mezi palmy.

BANÁN JAKO LIDSKÁ PAŽE

Rychle hltám bohatou snídaní: ananasový džus, pár krevet, míchaná vajíčka pálivá jako čert, kousky slaniny, mango, avokádo, papája, meloun a spoustu dalšího, pro mě neidentifikovaného ovoce. Jasně, že za dvě hodiny je vám těžko, ale co naplat, když tropické slunce tady dává všemu tak úžas-

**NA TRHU MIMO
SPOUSTY TROPICKÉHO
OVOCE NAKOUPÍTE TAKÉ
OBLÍBENÉ PLODY
CHLEBOVNÍKU,
KTERÉ DOMORODCI
UPRAVUJÍ MNOHA
ZPŮSOBY. CHUTLÍ
PŘIPOMLNAJL SPĚŠE
BRAMBORY NEŽ-LI
CHLĚB.**

nou chuť. I banány, které jsou u nás tak protivně mdlé, jsou tady sladké a aromatické. A nejsou tu jen ty klasické žluté, ale i červené, zelené, černé. Malé jako palec u ruky a zase velké skoro jako lidská paže. A zatímco to do sebe na verandě u moře všechno cpu, závistivě mě ze zábradlí sledují

les, nízká vegetace, potom savana, a pak už taková zvláštní poušť s trnitými keři. Po ní přichází nížina s močály, jezírky, kalnou hnědou vodou, ve které se převalují lenošivé vodní buvoli. Míjím Weligamu, se zvláštními čápi rybáři, lovcími ryby ze štíhlých kúlů, které trčí po desítkách z mělčin části pobřeží. Ty

slouží rybářům, stejně jako lovcům u nás posed. Poskytují pohodlí při čekání na kořist a zároveň výhodu „neviditelnosti“, protože na spleti kořenů mangrove, různé kůly a klacky trčící z vody jsou rybí obyvatelé pobřežních vod zvyklí a jsou daleko důvěřivější při žrání návnady, než kdyby viděli ve vodě přeshlapovat dvě ošklivé chlupaté nohy.

Takhle se loví hlavně od rozbřesku do takových jedenácti, a pak až od šestnácti hodin do soumraku, protože jinak jsou živé ryby zásobárny vládou chráněny.

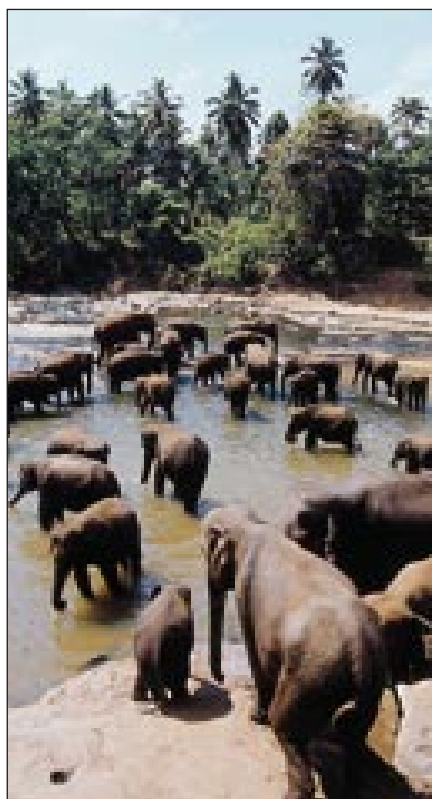

Jen co sejdu na pláž, obklopí mě houf děcek a vyžadují rupie, bonbony a cigarety. Rozdám české ledovky a sahám do kapsy pro cigarety, protože se ke mně blíží dospělí obyvatelé rybářské osady. Okolo hlavy a pasu mají omotané pruhy látky, které slunce dávno zbavilo původních vzorů, malí a karamelově hnědí s hubenými těly připomínají vysušené ryby, ležící pod palčivými paprsky na jejich návsi. Krabička je rozdána, otázky na zem mého původu zodpovězeny, mohu fotit.

Vstupuji do křišťalově čisté vody plné ježovek, fotoaparát vysoko, aby na něj nedosáhly vlny. Jeden stařeček si připraví síť a hodí. Bez zájmu ji vytahuje z vody a omotává okolo paže. Smotána. Zase hodí. Vždy o krok popojde a vlna ho tvrdšíjně hodí směrem ke břehu. Je mi

ho trochu líto, protože za tu chvíli co jsem tady už snad dvacetkrát hodil bez úspěchu. Pohled mu po dopadu sítě sklouzne do dálky, jakoby chtěl dohlédnout na konec té mořské spousty, na samý konec Indického oceánu. A pak, jako už tisíckrát během několika desítek let co bojoval s vlnou, sklopí opět zrak na prázdnou síť. Vytáhne jen pár chaluh a ježovku. Rozmočenými prsty ji tenhle dělník moře opatrně vytahuje. Síť musí šetřit, jako ji šetřil jeho otec, děd a praděd. Povolání

se tu stejně s kastou totiž dědí. A tak na Sri Lance najdete kastu holičů – *kapuwá*, tanečníků – *olí*, rolníků – *velláhu*, obchodníků – *va-íšjů* či urozených *gojjjů*.

Když odcházím, stařec na chvíli zapomene na svou práci u mořské tovární linky, zavolá na mě a hodí mi ze sítě vymotanou mušli – překrásného kropenatého zavinutce. Zazubí se na mě svými třemi zuby, zamává a zplna hrdla klokotavě, přes těžkou dřinu rozpustile jako malé dítě zakřičí pozdrav hezkého dne: „SUBA DAOSA VÉ VÁ!“

Takových rozesmátých lidí na své cestě potkávám víc. Čím víc na jih, dál od hlavního města COLOMBO, čím chudších, tím sdílnějších. Ať to je osamělý kopáč v lomu, nebo žena pletoucí z vláken kokosových ořechů provazy, či řidiči TUK-TUKU – motorizovaných trojkolek, které na Cejlonu nahradily rikši. Všichni jsou zvláště vyrovnaní s tím, co jim nadělil ani ne tak osud, jako rodinná tradice a kastovní předsudky, i když jejich ostří se tady Britům za své 133leté nadvlády podařilo otupit víc než v Indii.

NA ŽELVÍ FARMĚ

Cestou z Beruwelly na jih jsem měl v Bentotě možnost hovořit se zajímavým člověkem. Amarasen Fernando mi vyprávěl, že v dávné minulosti před dvěma tisíci lety, když byl na lovu král řečený Tissa, zvolal na něj tehdy uprostřed štvavnice na jelena svatý muž v buddhistické tóře: „Ó velký králi, ten jelen má stejné právo žít a pohybovat se po této zemi jako ty. Patří mu stejně jako jiným zvířatům či lidem. Ty jsi jen moudrý správce toho všeho.“ Jako malý chlapec Amarasen vidával často rybáře, jak ponechali ulovené želvy do zítřejšího trhu ležet na pláži, obrácené na záda, aby neutekly. Jejich umírající oči, rozpálené krunýře, do prázdna zoufale hrabající ploutve a jeho smutek ho nakonec dohnaly k hrdinskému činu. Všechny želvy ten podvečer obrátil na břicho, a tím jim dal svobodu. Co na tom, že následující ráno ho strašně zbila celá jeho vesnice... On byl ve svých myšlenkách král, protože daroval život stejně jako tenkrát mocný Tissa.

Ta příhoda ho tak poznamenala, že později založil spolu s dalšími nádhenci želví farmu SEA TURTLES

PROTECTING ASSOCIATION, na ochranu těchto zvířat se smutným očima. A tak dnes ve svých čtyřiceti hlídá velký úsek pobřeží, ze kterého každé ráno sbírá 300 až 800 vajíček (jedna želva naklade 150 až 200 takových kožených pirpongových míčků). Jinak by je vybral někdo jiný, nebo je sežrali toulaví psi, varani či jiní predátoři. Jakoby to nestačilo, přemlouvá rybáře, aby mu prodali i svá želví vejce. Dokonce jim nabízí

PŘES NÁBOŽENSTVÍ A TURISTY

Buddha zavrhoval netoleranci k ostatním živým tvorům, takže na této ostrovní perle Indického oceánu uvidíte pasoucí se krávy na hřbitově, které nikomu nevadí, brzdící řidiče, aby nepřejeli varana. Jejich buddhistické citění se projevuje i

dána pouze přirozenou úctou, náboženstvím, ale i praktickými pohnutkami. Jak totiž Cejloňané zjistili, většina turistů mimo moře a památek v posledních letech vyhledávala i oblíbené safari. A tak se stalo to, že má Sri Lanka z rozvojových zemí díky Angličanům nejen nejhustší síť silnic, ale díky turismu i nejvíce národních a přírodních parků či rezervací. Celkem jich je padesát a jejich území pokrývá téměř pětinu z 65 000 čtverečních kilometrů ostrova.

PŘEKVAPENÍ V YALSKÉM PARKU

Cestou do největšího národního parku YALA mě řidič Perera zrazuje: „Jestli jste, sire byl na safari v Africe, budete trochu zklamán. To víte, naše parky nejsou zřízeny dlouho a není tam moc zvířat.“ O to větší bylo mé překvapení, když jsme jedoucím džípem potkali pár cibetkovitých mungo – malé a hbité šelmičky s šedočernou srstí, z profilu trochu připomínající pásovce, které jako jediné dovedou zabít kobru díky své hbitosti a odolnosti vůči jejímu jedu. Slyšeli jsme strašidelně houkat majestátní pávy či dutě křičet vodní ptactvo včetně volavek a pelikánů, majestátně se brodících u jeho mělkých břehů se proháněla hejna purpurových a duhových parmiček a – z mých akvárií v dětství důvěrně známé – modře pruhované dáníe malabarské. Na břehu se vyhřívali krokodýli, podobní ve své strnulosti velkým poraženým kmenům. Jezero bylo zřejmě hodně mělké, neboť z něj rostly rozložitě stromy. Z dálky to vypadalo, že rostou přímo z trávy – tak byla totiž hustá vodní vegetace – světlezelené bahnatky vodní, olivově zbarvené kryptoriny a lekníny s bělostnými květy, které prokrývaly celou vodní hladinu a z níž by měl radost ne jeden český akvarista. V uctivé vzdálenosti od krokodýlů se ve vodě rozkošnický povalovali a funěli divocí vodní buvoli. Na jejich hřbetech se jak na obrovských dopravních nákladáčích vozili malí pestrobarevní ptáčci, zbavující je nenesitelných hovad, komárů a pijavic, jimiž se místní vodní rezervoáry doslova hemží. Vůbec na Srí Lance, stejně jako v celé jihovýchodní Ásii potkáte mnoho takových roztomilých tvorečků jako jsou třeba štíři. Hmyzí říše tu doslova hýří tisíci druhy, ať už vědou popsaných či na objevení teprve čekajících.

RYBÁŘI LOVÍ RYBY ZE ŠTLHLÝCH KŮLŮ, KTERÉ TRČÍ PO DESÍTKÁCH Z MĚLČINY NA POBŘEŽÍ. SLOUŽÍ JIM JAKO POSED, POSKYTUJÍCÍ POHODLÍ PŘI ČEKÁNÍ NA KOŘIST A ZÁROVEŇ VÝHODU „NEVIDITELNOSTI“.

o trochu víc, než by dostali na trhu. Spolu s dalšími deseti kolegy je pak zahrabává na skromnou pláž svého přítele Kitshiri, aby je zhruba po 48 hodinách, kdy se vylihnu, dal do kulatých nádržek s mořskou vodou. Tam mají želvičky zesílit, než je turisté vypustí za jeden dolar do moře. Každý měsíc pět tisíc želviček. Nezbýlo mi než ocenit tyto nadšence bez vzdělání, kteří dovedli vymyslet tak elegantní finanční zajištění. Za dolar si koupit královský pocit – věnovat svobodu, to byl asi můj nejpříjemnější nákup na ostrově krále Tissy.

u prodavačů obyčejných slepičích vajíček tím, že jsou ochotni kvůli své víře lhát sami sobě. Když podávají vajíčko kupci, jakoby náhodou jim zavadí o hranu stolku. Ta „náhoda“ se opakuje při každém podání vajíčka, aby ten, kdo si vajíčko koupil neměl pocit, že jeho tepelnou úpravou bere zárodku budoucího života šanci. Ten pocit provinění ale zmizí, když takhle uvaří vajíčko s nakráplou skořápkou, ze kterého by se i bez vaření nic nevylihlo. Tato – na rozvojovou zemi neobvyklá – citlivost vůči živé přírodě ale není

S částí hmyzích obyvatel jsem byl nucen sdílet i pokoj. Zato jsem byl ale každý večer při pobytu na WC odměněn pohledem na gurmánské hody skupinky dvou až tří gekonů, labužnický degustujících macaté šváby a velké tmavé mýry. Speciálně o ně se museli gekoni na verandě dělit s neslyšnými netopýry, kteří nám šustili křídly na dobrou noc spolu s býložravými kalony – vypadajícími tak trochu jako okřídlení tmavohnědí pejsci. Přes den jsem je viděl tak kilometr za Katugastotou, kde doslova ve stovkách obsypali dva rozložitě stromy. Zavěšena hlavou dolů se většina z nich – zaháknutá drápky na křídlech – vrtěla, kroutila hlavou a občas nervózně obplachtila strom. Byl to fascinující pohled na tu vřavu poštekávajících kalonů, kterými se doslova černala koruna obou stromů.

JAYATUNGA – STOPAŘ YALSKÉHO NÁRODNÍHO PARKU

Jak se tady říká místním strážcům, se zatetelil a ukázal mi směrem k načervenalé hoře, která vyčnívala nad místní trnitou buš, trochu připomínající africké savany. Zaostril jsem jen stádo vodních buvolů, bíle tečkovaných asijských jelenů, párek divokých prasat a úplně vzadu, na začátku lesa, slonici se slunětem. Nic, co jsem ještě neviděl. „*Tam, tam podívejte se, sire,*“ ukazoval mi JAYATUNGA těžce jdoucí, jakoby nafouklou buvolici vzácného druhu Arni cejlonský (*Bos arnee migona*). Než mě stačil informovat, že bude zřejmě rodit, poklesla v kolenu. Pak se za ní objevilo černé cosi. To se během hodiny neustále zvětšovalo a aby byla hádanka během pár vteřin vyřešena, buvolice se z lehu postavila na první pár nohou, prohnula šíji daleko dozadu s úpěnlivým zabučením. Objevila se hlavička telátka, mokrá a ještě se zbytkem hlenu. Sledoval jsem jeho několikrát pokusy o zvednutí na vratkých nohou a v duchu s dojetím odpočítával první vteřiny jeho života na naší staré planetě.

Ještě jeden z posledních divokých, ale žije v hlubokých pralesích. Ten ale žádnou rezervaci

nemá, i když už od úsvitu dějin k ostrovu patří stejně neodmyslitelně jako levhart či cejlonský slon. Je to VEDHA. Hrdý a nezcivilizovaný původní praobyvatel Cejlonu z doby kamenné, který přežil s hrstkou dalších osm tisíc let bojů a pokusů o asimilaci ze strany Sinhálců a o několik tisíc let později i ze strany Tamilů, Portugalců, Holanďanů a Britů. Vynořil se do dnešní moderní doby aut a letadel

kure, Bibite a Nilgale mezi řekami Mahaveli gangou na západě a Madura oji na východě.

Moji dva průvodci, sinhálský WEERASINGHA a vedhský míšenec PERERA, mě vedou do vesnice DAMBANA. Z jejího okolí pochází dnešní náčelník celkového počtu asi patnácti set lidí, z nichž ale opravdu původním způsobem žije asi posledních 300, v hůře přístupných partiích pralesa v okolí právě

KDYŽ JSEM FOTOGRAFOVAL TUTO „VZDUŠNOU“ ŠKOLU, NEBYL TĚM NIKDO Z UČITELŮ NADŠEN. POTOM CO SE ROZKŘIKLO, ŽE PŘLŠTĚL TERORISTICKÉ ÚTOKY EXTREMISTŮ MAJÍ BÝT PRŮSMĚROVÁNY NA ŠKOLY, VIDĚLI VE MNĚ POTENCIÁLNĚHO VYSLANCE TAMILSKÝCH TYGRŮ.

jako přelud, který už prakticky neměl chodit po této planetě a spíš figurovat v seznamu vyhynulých národů.

Za těch osm tisíc let bojů o přežití skoro úplně ztratil svou jednoduchou řeč a dnes již hovoří jen dialektem sinhálštiny, jenž je směsicí starosinhálštiny a zbytků původního jazyka *elu*. Neztratil ale pohled na svět očima lovce a sběrače přírodního národa negritského původu, i když civilizace již okousala střecejlonský prales skoro až k jeho sídlům v Dambaně, Jak-

této vesnice a v horských sídlišcích okolo Nilgale. Starý vůdce Tissahami a vybraní moudří členové jeho kmene kdysi navštívili i bývalého prezidenta J. R. Jayewardeneho v jeho oficiální rezidenci v Colombu. S dlouhými havraními vlasy, bederní zástěrkou, sekerkou, luky a šípy naléhal náčelník na hlavu státu, aby mohli Vedhové zůstat ve své zemi, zděděné po předcích, a nemuseli ustoupit soustavě přehrad, které mají být na řece Mahaveli ganga po roce 2000 dokončeny. Lovci a sběrači Vedhové by

NEJVYŠŠÍ BYLINOU NA SVĚTĚ JE BAMBUS *DENDROCALAMUS GIGANTEUS*, DOSAHUJÍCÍ VÝŠKY PŘES ČTYŘICET METRŮ. ROSTE VELMI RYCHLE, KOLEM JEDNOHO METRU ZA DEN.

pak byli po tolika tisících let vzdorování jednoduše totálně asimilování do zemědělského systému mezi sinhálské rolníky.

Mnoho Sinhálců zapomnělo, že nějací prapůvodní obyvatelé vůbec zůstali a s oblibou prohlašovali, že oni jsou ti, co na ostrov přišli první – Sinhálci, což v doslovném překladu znamená „zrození ze lva“. Ptal jsem se na úřadech, v hotelích, na ulicích. Buď jsem špatně vyslovoval slovo *Vedha*, nebo tento národ upadl v zapomnění. Můj pobyt se chýlil ke konci, a já ztratil naději. I některé knihy o Vedhech mluví v minulém čase. Až jeden hotelový sluha, který po úklidu čekal uctivě a nenuceně na svůj bakšiš, jak jej to naučili Angličané... Bakšiš jsem mu dal a nabídl mu víc, pokud mi řekne něco zajímavého

o Vedhech. Sluha zpozorněl. Zajiskřily mu oči a řekl mi, že jednou se svým otcem byl někde v okolí města Mayangana navštívit vedhskou vesnici. Na nic jsem nečekal, najal jsem si prvního taxíka a ještě ten den vyrazil tím směrem. V Mayanganě zastavuji na ulici mnoho lidí a ptám se: „*Vedha village?*“ Jeden chlap za pár rupií s námi skáče do auta a naviguje nás do DAMBÁNE, kde má známého vedhského míšence PERERA. Prales mluví svými cikádami, voláním tuk-tuk nějakého zvířete a ptáky. Jdeme po vyšlapané cestičce v přítmi pralesních velikánů. Slyšíme klokotavý, do vysokých tónů zpívaný zvuk. Zmocní se mě vzrušení, které se zmocňovalo objevitelů z dob kapitána Cooka. Jsem podobně napnut, protože jsem po

Vedhech na Srí Lance pátral už dlouho. Perera teď stejně klokotavými zvuky odpovídá hlasu z džungle.

PŘÍZRAK Z DŽUNGLE

Najednou se objeví. Má bohaté, uhlově černé vlasy, které mu padají až na prsa. Okolo pasu kus hnědobílé látky, bosý. Asi deset metrů od nás se zastaví a hlubokým hlasem s úplně jiným přízvukem než mají Sinhálci si vyměňuje žvatlavou řečí otázky s Pererou. Až teď registruji, že drží luk stejně vysoký, jako je vysoký on sám. A v druhé ruce šípy. Je o něco menší a tmavší než Sinhálci a má rozpláclejší nos. KEKULA (což v překladu znamená „chlapec“), jak se později dozvím jeho jméno, se nasměle dotkne mých světlých vousů. Pak ke mně napřáhne ruce dlaněmi vzhůru a řekne mi hlasitě: „*Honde – May*“. Třese mi oběma rukama a on neustále opakuje „*honde – may*“, což má několik významů podle toho, jakou činnost právě vykonáváte. Může to znamenat „*dobrá ráno*“, „*dobrou noc*“, „*na shledanou*“, „*dobrý pocit*“, zkratka všechno dobré. Cestou do vesnice se dovídám, že Kekula je z kmene Yaka, a že jediný další kmen – Naga, sídlí trochu severněji.

Podle kroniky Mahavamsa, kterou stvořili před šesti stoletími buddhističtí mniši, sehrál právě kmen Yaka při osidlování ostrova Sinhálci – v době, kdy v Indii naposledy vydechl Buddha, chystající se na přechod do nibanna – svou úlohu. Členka kmene, kouzelnice Kuveni, zlákala Sinhálce v čele s králem Vijaya do zajetí. Ale hrdinu, chráněného kouzelnou nití, nesvedla. Ani když se mu zjevila jako dlouhovlasá princezna. Tak Vijaya popadl její vlasy a pohrozil jí, že jí je uřízne, když neosvobodí jeho druhy. Kuveni souhlasila a dokonce mu nabídla pomoci zabít její vlastní rod za podmínky, že jí udělá svou královnou. Spolu tento pár ovládl celou zem. Ale za pár let se Vijaya svou královnou unavil a vyhnal ji do lesa, kde byla ukamenována především lidmi svého kmene. Potom co Vijaya zradil Kuveni, přivedl si novou královnou z Madury, čímž začala tradice dovážení královských žen z Indie. Stejně tak umění, architektury, kastovního systému a buddhistického náboženství.

Mnoho Vedhů – a nejen asimilovaných s Tamily a Sinhálci – vám dnes

řekne, že vyznává hinduismus či buddhismus, podle toho, ve které části ostrova žije. Ale tak oni prostě nazývají své, úplně jiné náboženství. Je to v podstatě směs animistického náboženství a kultu duší zemřelých. Projevuje se to v uctívání božstva „Devija“, což jsou v podstatě zemřelí hrdinští předci kmene. Pak tu jsou démoni zvaní JAKÁ, jako je GARÁ JAKÁ, který pronásleduje lidi nemocmi, HŮNIAM JAKÁ – zvířecí démon kouzel a čar, MAHÁSOHON JAKÁ – démon žíznící po lidské krvi. Jedním z nejmocnějších je ale GALE DEVIJÁ, k jehož uctění se tančí na vyčnívajících skalách z džungle za úplňku. Mimo to, jak jsem byl svědkem na lovu opic, mají Vedhové posvátnou úctu k velkým hrubým kamenům, neotesaným špalkům dřeva, pařezům a vyvráceným kmenům. K nim přináší i potravinové a květinové oběti. Když mi KEKULA cestou na lov opic nabízel betelový list s vápnem z rozemletých mušlí, kůry a kusů ořechu, nezapomněl položit podobný zmenšený balíček i k velké skále, kterou jsme míjeli.

Betelový list chutnal, jako když rozkousáte trpké dřevo, které vám stahuje dásně. Trochu mě potom příjemně brněla hlava, jako po jednom alnagonu, ale byl jsem v pohodě a neměl hlad, když byli makakové rychlejší než naše šípky. Kekula po cestě zpátky alespoň chytil jednu vypasenou ještěrku a k mému zděšení jí probodl krk přímo pod hlavou. Perera se ještě dlouhou dobu hlasitě pochachtával mé změkčilosti, až to rozštěkalo smečku psů ve vedhské vesnici. V ústretu nám přiběhly jen děti a za nimi dalších pět mužů kmene. Zarazilo mě, že po celý můj pobyt mezi Vedhy jsem spatřil jen jednu ženu, která se schovala, hned jak mě spatřila. V samotné vesnici jsem se chvíli handrkoval s muži o sumu peněz, kterou chtějí zaplatit za převedení rozdělávání ohně očílkou o křemen a za jejich písně, které zpívají při obřadu KIRI-KORAHA. Ten trvá nepřetržitě a bez spánku někdy až sedm dní, podle významu činnosti, kvůli které je obřad svolán. Nejčastěji to však bývá kvůli založení nové vesnice (při hospodářství „chena“, kdy Vedhové založí svá pole na vypáleném místě v pralese jen na dva roky, než půda ztratí svou výživnost).

Písně KIRI-KORAHA se zpívají také před výpravou za medem od útočných včel BAMBARA (ten nahrazuje Vedhům cukr), před sklizní, před odchodem na dlouhý lov na

obávaného medvěda piskatého do džungle, která je plná zlých duchů:

„Lá Kekula Nalevul Poddě – dítě spí Malegiattů Otá-damanuá Jaka – ty drž, ale svůj luk pevně, duchové zlí.“

Čtyři muži tancují s vytřeštěnými očima, dělají hluboké záklony a předklony, až jim vlasy létají kolem hlavy. Každý drží v ruce jeden šíp. Když dotancují, zračí se jim v nedůvěřivých očích otázka, co tomu říkám. Nechápu proč jsem přišel a já úplně nechápu je.

Pak jeden z nich ke mně přijde a dá mi svůj luk na ptáky s dvěma tětivami, mezi kterými je výplet, který neslouží na střílení šípů, ale na odpálení kamenu. Taková cejlonská specialita. Ani nechce peníze. Když si ho vítězně zkouším, dojatě

se obracím ke staršímu kmene a přes Pereru mu děkuji za pozvání na lov makaků a slibuji, že se jednou určitě vrátím. Starý muž chvíli huhlavým hlasem mluví a nakonec se smutnými očima podívá na prázdnou dlaň, do které pomalu foukne. Perera se pozorně dívá a tlu- močí, že se mám vrátit brzo, protože Vedhové brzy z tohoto světa zmizí, jako když vítr foukne do semen květů. Odcházím a několikrát se ještě ohlédnu zpátky na průsek v pralese, kde se choulí k zemi rozsypané chatrče z bambusu, klacků a jílu. Ani se mně nechce věřit, že jsem byl u lidí, kteří ještě ve třicátých letech tohoto století prováděli kouzla: KULUNDUL-PILLI, které od nich převzali i Sinhálci. Čaroděj se

při něm pokoušel zabít někoho na dálku novorozencem, které se speciálně kvůli těmto kouzlům usmrtilo a vykouřilo nad ohněm. Do jeho útrobu se pak prý vložili drahé kameny, oblázky z řeky a palmový list se značkou budoucí oběti. Pak se už jen mrtvolka ve vyřezávaném dřevěném pouzdře uložila do země. Oběť pak prý vždy umírala ve velkých bolestech. Cejlonské úřady se určitou dobu potýkaly i s problémem zabí-

když se kolem nich přeženeme. Je šilené se v takové rychlosti vyhýbat na silnici se sušící rýži, hřebíčku či kardamonu, protože přejet na Srí Lance rýži, která dává obživu, či vzácné koření, které se vyváží, se rovná plivnutí do piva v Čechách. Rýže si Sinhálci dokonce tak váží, že pro ni mají asi sedmnáct různých pojmenování. Jiné, když se zasadí, další pro každé vegetativní období – když roste na poli, jinak

Weerasingha jede dál jako o život, protože do večera musím být zpátky v hotelu kvůli odletu. I když jsem rád, že tak spěchá – musím ho občas brzdit, když nad serpentínami skřípou brzdy, my se v protisměru řítíme do zatáčky a potencionálního protijezdce na sebe upozorňujeme dlouho dopředu troubením a blikáním dálkových světel. Řvu na něj přes hlučící motor, že je „crazy“, ale on se jen směje svými úžasně bílými zuby.

Řidiči na Srí Lance jsou vůbec k zesílení. Když se potkají dva proti sobě jedoucí známí, zastaví klidně v hustě pulzujícím provozu a nevzrušeně spolu klábosí třeba o nejnovějších cenách kokosových ořechů. Když k tomu připočtete, že na Srí Lance se jezdí zásadně vlevo, navíc tam neexistuje autoškola a může jezdit prakticky každý, kdo dosáhne nohama na pedály a umí otočit klíčkem, je to k zesílení. Konečně brzdíme. Ale jen proto, aby se Weerasingha mohl pomodlit v buddhistickém templu, stojícím u silnice. Pak už jen zastavujeme u jednoho vojenského zátarasu s pytlí písku a ostnatým drátem, kde vládní vojsko kontroluje řidiče, jestli někdo z nich není členem organizace Tygři osvobození tamilského lánmu, která bojuje za samostatný tamilský stát na severu ostrova. Tyto kontroly mají svůj důvod: policie zrovna v těch dnech našla v hlavním městě automobil s desítkami kilogramů výbušnin, údajně určených pro příští teroristický terč útoku: školy.

Ani jsem v té chvíli netušil, jak se mě celá ta věc mohla dotknout. Sotva jsem po návratu domů zabouchl dveře svého bytu, na plotně si uvařil cejlonský čaj a zapálil z nostalgie vonné tyčinky, zaslechl jsem z rádia tak šokující zprávu, že jsem upustil z ruky právě vybalovanou masku cejlonského boha Húni-jam Jaká. V tu samou hodinu, na stejném místě, kudy jsem ujížděl na letiště, pouhý den po mém odjezdu explodovala v hlavním městě budova Národní banky, do které najel nákladák, řízený kamikadze z řad Tamilských tygrů a vrchovatě naložený trhavinami. Krvavý účet tohoto pekla na rajském ostrově zněl: 87 mrtvých a 1200 raněných.

Nevěřicně jsem zíral na rozbitou masku na zemi, pocházející z ostrova připomínajícího slzu, která asi z budoucích hrůz zkameněla ve chvíli, kdy skanula z asijského kontinentu do nekonečných vod Indického oceánu.

**DEN PO UKONČENÍ
REPORTÁŽNÍ CESTY
PŘINESLA AGENTURA
REUTERS FOTOGRAFII
DŮSLEDKU EXPLOZE,
KTERÁ OTRÁSLA BUDO-
VOU NÁRODNÍ BANKY,
DO KTERÉ NAJEL
NÁKLAĐÁK, VRCHOVATĚ
NALOŽENÝ TRHAVINAMI,
ŘÍZENÝ KAMIKADZE
Z ŘAD ORGANIZACE NE-
SOUČL NÁZEV „TYGŘI
OSVOBOZENÍ TAMIL-
SKÉHO ILÁMU“. KRVAVÝ
ÚČET TOHOTO PEKLA NA
RAJSKÉM OSTROVĚ
ZNĚL: 87 MRTVÝCH
A 1200 RANĚNÝCH.**

jení malých dětí se špičatými řezáky, zvláště pak krutým způsobem. Jak Vedhové, tak Sinhálci totiž věřili, že dítě se špičatými řezáky je převtělený démon, který se musí zabít. Tohle rituální zabití, které musel vykonat otec dítěte tak, že ho vzal za nožičky a roztránil mu lebku o kmen kokosové palmy opakovanými údery, až z hlavičky nic nezbylo. V případě, že se otec vzepřel, byla celá jeho rodina nahnána do chýše, která byla zapálena celou vesnicí, protože rodina pak byla podle legendy už celá posedlá démony.

PEKLO V RÁJI

Řítíme se úzkými serpentínami horské oblasti Nuwara Elija, kde tamilské ženy sbírají na plantážích proslulý čaj. Makakové vyhřívající se na silnici a žebrající od řidičů pamlsky jen zděšeně uskakují,

se jí říká, když se sklídí a různá jména má i v pokrmech...

Takhle důležité postavení, jako rýže, čaj a koření, mají už jen dva produkty. Jedním z nich je kaučuk, jehož 2000 semen se smrtelný rizikem propašoval Henri Wickham v roce 1876 z tehdy monopolní Brazílie na Cejlon zakamuflovaná, jako semena orchidejí.

Tím posledním vývozním triumfem, který se nesklízí z povrchu zemského, ale těží z hloubky asi tři metrů – z vrstvy hrubého šterku *illam* – jsou nádherné rubíny, safíry, turmalíny a ametysty. Tyto vzácné drahokamy jsou pohřbeny pod mohutnými vrstvami naplaveného jílu. Největším nalezištěm je okolí města Ratnapura. Lidé, kteří zde tyto vzácné kameny těží, jsou většinou negramotní, chudí, ale přátelští. Ochotně mi ukazují jednotlivé kousky a pod záminkou dobrého obchodu mi je nutí, aby získali další peníze na levný arak.